

SÜFRAJİST HAREKETTE BİR CUMHURİYET KADINI: LATİFE BEKİR ÇEYREKBAŞI

Evrım ŞENCAN GÜRTUNCA*

Öz

Bu çalışma, Türk süfrajist hareketine adını yazdıran Latife Bekir Çeyrekbaşı'yı konu edinmektedir. Yönetiminde bulunduğu Türk Kadın Birliği ve bu birliğin kurucusu Nezihe Muhiddin Hanım ile ilgili yapılan birçok kadın araştırması olduğu bilinmektedir. Fakat Birlik'in ikinci dönemi ve bu döneme başkanlık eden Latife Bekir Hanım üzerinden yapılan Türk süfrajist hareketi çalışması az sayıdadır. Bu çalışmayla, literatürdeki bu eksiklik giderilmeye çalışılacaktır. Bu sebeple Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Salt Araştırma Merkezi Arşivi, Taha Toros Arşivi ile TBMM Zabıt Cerideleri incelenmiştir. Diğer yandan, Latife Bekir'in torunu Sema Çeyrekbaşı ile sözlü tarih çalışması yapılmak suretiyle ailenin soy ağacı elde edilmiş ve soy ağacından dört yüz elli yıllık geçmişe ulaşılmıştır. Bunların yanı sıra hem Türk hem yabancı basın taranarak Latife Bekir Çeyrekbaşı üzerinden Türk kadınının siyasî haklarını edinme süreci incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın Giriş bölümünde, dünyadaki süfrajist ve süfrajist hareketten söz edilmiş; ardından Türk Kadın Birliğinin kuruluşu ve misyonundan bahsedilmiştir. Takip eden bölümde Latife Bekir ile ilgili biyografik bilgilerin verilmesinin ardından, kendisinin Türk süfrajist hareketindeki yeri ve buna bağlı olarak İstanbul'da toplanan 1935 Uluslararası Kadın Kongresindeki rolü ve bu kongrenin önemi incelenmiştir. Çalışma Latife Bekir'le ilgili yabancı basındaki haberlerin yorumlanmasıyla zenginleştirilmiştir. Çalışmanın Sonuç bölümünde Latife Bekir'in Türk kadın hareketindeki rolü ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler

*Latife Bekir Çeyrekbaşı, Türk Kadın Birliği, Kadın, Süfrajist Hareket,
Uluslararası Kadın Kongresi, Feminizm*

Dr. Öğretim Üyesi, Başkent Üniversitesi Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Öğretim Üyesi,
Ankara/ Türkiye.
elifevrim@baskent.edu.tr
Orcid No: 0000-0002-9807-1338
Makalenin Gönderilme Tarihi: 08.08.2020
Makalenin Kabul Tarihi: 10.10.2020
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2020
Makalenin Türü: Araştırma

A REPUBLICAN WOMAN IN SUFFRAGIST MOVEMENT: LATİFE BEKİR ÇEYREKBAŞI

Abstract

This study is about Latife Bekir Çeyrekbaşı who had a significant place in Turkish suffragist movement. There are many women studies about Turkish Women Union where she worked as a manager and the founder of the union Lady Nezihe Muhiddin, but studies about Union's second era and Turkish suffragist movement based on Lady Latife Bekir are very scarce. This study aims filling this gap in literature. To achieve this goal, Turkish Republic State Archives, Salt Research Center Archive, Taha Toros Archive and official reports of Grand National Assembly of Turkey were scanned and examined. On the other hand, information about Latife Bekir's family tree gathered during the interview with her grandchild Sema Çeyrekbaşı. Being able to track 450 years back with that family tree was a remarkable point. Besides these, both Turkish and foreign press were scanned to gather information about relation of Latife Bekir Çeyrekbaşı and the process of Turkish women's struggle about gaining their own political rights.

In the introduction part, term suffragette and world suffragist movement are mentioned; continued with foundation of Turkish Women Union and its mission. Following part gives biographic information about Latife Bekir then examines her place in both Turkish suffragist movement and 1935 International Women's Congress and also the importance of this congress. Study is also enriched with interpretation of news about Latife Bekir in foreign press. Conclusion part gives information about Latife Bekir's role in Turkish woman movement.

Keywords

Latife Bekir Çeyrekbaşı, Turkish Women Union, Women, Suffragist Movement, International Women's Congress, Feminism

GİRİŞ

19. yüzyılın ilk yıllarından itibaren, dünyanın birçok ülkesinde, eşitlik mücadelesi adına başlayan ve hızla yayılan kadın hareketi; kurulan örgütler, gruplar, çıkarılan dergiler, gerçekleştirilen yürüyüşler veya mitinglerle kendisini göstermişti. Bu hareketlenme; feminizm, süfrajist veya süfrajist hareket isimleriyle yaygınlaştı. Feminizm; genel anlamda kadınların haklarını savunması ve toplumdaki mevkilerinin yükseltilmesi davası anlamına gelirken (Persentili, 2013: 47); süfrajist ve süfrajist; seçme seçilme haklarını arayanlar için ortaya çıkan yeni bir kavram olarak tarihteki yerini aldı. Süfrajist, bu hakkı talep eden bütün kadın ve erkekler için; süfrajist ise radikal, militan yöntemlerle ve eylemlerle bu hakkı talep eden sadece kadınlar için kullanılmaktaydı (Davaz, 2014: 46, 79). Her üç durumda da kadınlar, *Uluslararası Kadınlar Konseyi* (1888), *Kadınların Seçme Seçilme Hakları İçin Uluslararası Birlik* (1902), *Barış ve Özgürlük için Kadınların Uluslararası Ligi* (1915) gibi uluslararası örgütlerde birleştiler (Davaz, 2014: 31, 43). Eşitlik, seçme seçilme hakkı, özgürlük, faşizm, fahişelik, alkolizm, ırkçılık gibi konular üzerine çalışmalar yaptılar, kongreler düzenlediler. Elbette zaman içinde bu örgütlerde bölünmeler, birleşmeler veya isim değişiklikleri oldu. Fakat, *Kadınların Seçme Seçilme Hakları İçin Uluslararası Birlik*, içlerinden en uzun ömürlüsü olarak kadın hareketine adını yazdırdı. Sonraki yıllarda, ismi *Uluslararası Birlik/Uluslararası (Arsulusal) Kadınlar Birliği* (Beynelmilel Kadın İttihadı) olarak anıldı. Birlik, dünyadaki en etkili ve en etkin kadın örgütü olarak ilk hedefini, kadınların seçme seçilme haklarını almaları olarak belirledi. Üstelik Birlik, bu çalışmanın konusu olan Latife Bekir'in çabalarıyla on ikinci kongresini İstanbul'da gerçekleştirdi.

Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat Dönemi (1838) ile bir yandan batılılaşmaya çalışırken bir yandan da çözülme sürecine girmişti. Hal böyleyken, kadınların günlük hayatı da alışlageldiğinden dışına çıkmaya başladı. Meşrutiyete kadar geçen sürede, Osmanlı toplumunda kadın hareketlenmeleri kendini gösterdi; buna bağlı olarak sosyal hayattan eğitim hayatına, iktisadî alandan siyasî alana kadınların dolaşım alanları genişlemeye başladı. II. Meşrutiyet'in ilanı (1908) ise Türk kadın hareketinin kırılma noktası oldu. Böylece, bu dönem itibarıyla Osmanlı kadın cemiyetlerinin sayıları artmaya başladı, çalışmaları ise hız kazandı. Aynı dönemde açılan yaklaşık on yedi cemiyet, ağırlıklı olarak yardım ve kültür cemiyetleri olarak çalışmaktaydı (Kaplan, 1998: 38-44). Derneklere bağlı çıkarılan beş adet; bağımsız çıkarılan dokuz adet dergi ise kadınların sorumlulukları ve yaşamı ile ilgili yayın yapmaktaydı (Persentili, 2013: 16). Örneğin, *Cemiyet-i İmdadiye*'nin kurucusu Fatma Aliye, yayınlarını *Bir Kadını* imzasıyla yayınlıyordu. *Kadın* dergisi ise kadın erkek eşitliği ile ilgili yazıları kamuoyuna sunuyordu. Müslüman

kadınlara yönelik ilk gazete olan ve 1895 yılından beri yayın yapan *Hanımlara Mahsus Gazete* ise, artık kadının toplum hayatında ilerlemesi konusunda yazılara yer vermektedir (Toprak, 2016: 19, 21, 22). *Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti*, İngiliz süfrajist hareketine yakınlığıyla bilinen *Teâlî-i Nisvan Cemiyeti* ve dernekler içinde en radikal olan *Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti* gibi feminist kadın kuruluşları ise kadın hukukunu savunmaktaydı (Toprak, 2016: 4, 18-35). Görüldüğü gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın hareketi ve bununla birlikte kadınların siyasî haklarını talep etmeye başlaması Meşrutiyetle beraber kurulan kadın birlikleriyle yoğunlaştı. Bu hareketin süfrajist veya süfrajist olarak tanımlanması ise mütareke yıllarında (1918-1922) çıkarılan *Büyük Mecmua* ile gerçekleşti. Sabiha Zekeriya'nın (Sabiha Derviş Sertel) yazılarında *Türk feminizmi* terimi ilk kez bir dergide kullanılırken; *Kadınlar ve İntihab* başlıklı yazısında Sabiha Hanım, kadınların neden intihaba (seçime) dahil olmadıklarını eleştiriyor; kadınların bu hakkı almaları gerektiğinin haklı gerekçelerini sunuyordu (Toprak, 2016: 177, 200). *Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti* (Kadın Hakkını Savunma Derneği) ise, çıkardığı *Kadınlar Dünyası* isimli dergiyle, kadınların seçme seçilme haklarını almaları için mücadele vermektedir. Cemiyetin tüzüğünde Millî Mücadele başlayana kadar, siyasî hak talep ettiklerine dair bir madde bulunmasa da kadın haklarını gerçek anlamda savunmaktaydılar (Kaplan, 1998: 42). Üstelik Cemiyet, Fransız süfrajistleriyle Osmanlı'da kadının durumu ile ilgili bilgi alışverişinde bulunma şansına sahip oldu. Diğer yandan, yabancı dil bilen az sayıda süfrajist Türk kadını (Hayriye Hanım, Selma Rıza, Nimet Cemil vb.), yurt dışındaki kadın çalışmalarına dahil olmaya başladılar (Davaz, 2014: 141, 146). Uluslararası Birlik'in yayın organı olan *Jus Suffragii*'nin Osmanlı kadınları ile ilgili haber yayınlaması, Türk kadınlarını süfrajist harekete daha çok yakınlaştırdı. Tarih çizgisi Cumhuriyet'e evrilirken ise *Kadınlar Halk Fırkası* (1923), bu hareketi omuzlayan siyasî akım oldu.

İKADINLAR HALK FIRKASI (1923) VE TÜRK KADIN BİRLİĞİ (1924)

Türk kadınının eşsiz fedakârlık ve kahramanlığının da etkisiyle Millî Mücadele başarıyla tamamlanıp Cumhuriyet'e doğru yol alınırken, TBMM'nin 3 Nisan 1923 tarihli oturumunda, seçim yasasının değiştirilmesi gündeme gelmişti. Başta Bolu mebusu Tunalı Hilmi Bey olmak üzere, kadınların da seçilme hakkı olması gerektiği konusu meclise sunuldu. Fakat kendisinin bu konu hakkındaki konuşması gürültülerle kesildi (Caporal, 1998: 688). Mecliste bu konu gündemdeyken Darülfünûn konferans salonunda toplanan bir kadınlar şûrasında, 15 Haziran 1923'te, Cumhuriyet Halk Fırkasından (CHF) önce, Kadınlar Halk Fırkası'nın (1923) kurulduğu

ilan edildi (Zihnioğlu, 2016: 122, 127; Toprak, 2016: 463). Fırka, kadınların siyasî hak taleplerini dile getirdikleri ilk siyasî teşkilatlanma olarak tarihe geçti. Nezihe Muhiddin'in (1889-1958) öncülüğünde kurulan fırkanın kurucu ve yönetici kadrosunda Latife Bekir (mesul murahhas), Sabiha Zekeriya, Nakiye Azize gibi Türk kadın hareketine önemli katkılar sağlayan isimler yer aldı. Nezihe Muhiddin, Cumhuriyet'in kazanımlarıyla kadını toplum hayatına ve siyasete sokmak için var gücüyle çalışmakta ve *haklarımızı vermeseler bile biz onları alacağız* diyerek, keskin çıkışlarla, bu yola baş koyduğunu kesin olarak ifade etmişti (Persentili, 2013: 40). Kendisiyle beraber on üç kadının bir araya gelerek kurdukları fırkanın toplantısında *Türk kadınının siyasal haklarını kazanacaklarından zerre kadar şüphe etmediklerini* açıkladılar. Böylece Kadınlar Halk Fırkası (KHF), Türk kadın tarihinde parti çatısında kadınların siyasî hak talep ettikleri ilk platform oldu. Çünkü Muhiddin'e göre *kadımsız inkılâp* olmazdı (Zihnioğlu, 2016: 176). Kendisinin 1912 yılında kurulan *Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği*'nin kuruluşunda yer alması ve derneğin sekreterliğini yapmış olması, KHF'nin çalışma çizgisini belirlemesine zemin hazırlamıştı. Tüzüklerinin ikinci maddesi siyasal hakları içeriyordu; zaten etkinliklerinin odak noktası siyasal haklar talebidir (Zihnioğlu, 2016: 136). Nezihe Muhiddin'in adının, Mısır Feminist Birliği'nin yayın organı *L'Egyptienne*'de *Türkiye'deki süfrajist hareketin lideri* olarak geçmiş olması (Davaz, 2014: 210) onu daha da cesaretlendirdi. Fakat kadınların henüz anayasal olarak siyasî hakları olmadığından, kurdukları fırkanın resmî hale gelmesi mümkün olamıyordu. Diğer bir ifadeyle, hedeflerini gerçekleştirmek için KHF'nin meşrulaşması gerekiyordu; fakat açıkça görülmüyordu ki cemiyet "fırka" olarak hedeflerine ulaşamayacaktı. Bu sebeple Nezihe Muhiddin strateji değiştirdi. Cemiyetin ismindeki "fırka" kelimesini kaldırdı; yerine "birlik" kelimesini koydu. Böylece KHF kapandı; yerine 7 Şubat 1924'te Türk Kadın Birliği (TKB) kuruldu.

Kurulduğu tarihten 26 Eylül 1927'ye kadar TKB, Nezihe Muhiddin başkanlığında ilk dönemini yaşadı. Kurucu heyette Latife Bekir'in ismi "üye" olarak geçmekteydi (Persentili, 2013: 50). Fırkadan Birliğe geçmek, 1927 yılında yapılması planlanan seçimlerde oy kullanabilmek için tercih edilen bir yoldu. Resmî kuruluş iznini alınca TKB, önlerindeki üç yıllık süreçte kadınların siyasî hayata dahil olmalarını sağlamak adına çalışmaya başladı. Öncelikle, siyasal nitelikli maddeleri tüzüklerinden çıkardılar (Caporal, 1982: 690). Diğer bir ifadeyle, KHF'nin *Türk kadınının memleketin siyasî yaşamında varlığını göstermesi* ile ilgili ikinci maddesi kaldırıldı; yerine *kadınlığı yükselterek çağdaş bir yere erdirmek* maddesi konuldu. Birliğin siyasetle alakası olmadığıyla ilgili bir madde de tüzüğe eklendi (Zihnioğlu, 2016: 150, 151). Bu hareket, hedeflerinden vazgeçtikleri anlamına gelmiyordu. Amaç,

meşrulaşmak ve esas hedef olan siyasî hakların alınması için çalışmaktı. Bunun için Nezihe Muhiddin, 1927 seçimlerine kadar yazdığı yazılar aracılığıyla siyasî hak taleplerini kamuoyuyla paylaştı. 1925'te, reddedileceği bilinen iki kadın (Nezihe Muhiddin ve Halide Edib), mebus adayları olarak gösterildi. Amaç, kadınların kendilerini hatırlatmasıydı. Bu sıralarda basın-
dan bir kesim, özellikle karikatürlerle, kadınların bu girişimlerini ciddiye almadığını gösterdi. TKB ise siyasî hak taleplerini dile getiren yazılarının bulunduğu haftalık *Kadın Yolu* dergisini çoktan çıkarmaya başlamıştı (1925). Derginin ilk yazısı Nezihe Muhiddin'e aitti ve kadının toplumdaki yeri konusunda feminist politikaları savunuyordu. Aynı sayıda kadınların seçme seçilme hakları ile ilgili de bir yazı yazdı (Persentili, 2013: 54). Bir yıl sonra kadın erkek eşitliği temelinde Medeni Kanun'un kabul edilmesi (1926), kadınların hedeflerine giden yolu bir nebze de olsun açmış oldu. Buna bağlı olarak aynı yıl TKB, CHF'ye üyelik için başvurdu (Zihnioğlu, 2016: 177). *Kadın Yolu* dergisindeki yazılar ise Medenî Kanun'un kadına getirdiği haklara dayanarak daha rahat yayınlanmaya başladı. 1927'ye kadar yayın hayatına devam eden dergi, dönemin feminizm adına çıkarılan en düzeyli ve entelektüel yazarlarını barındıran dergisiydi (Zihnioğlu, 2016: 170). Bu gelişmelerin ışığında TKB, 25 Mart 1927'de Nezihe Muhiddin'in başkanlığında İstanbul'da kadınların oy hakkı ve yerel seçimlere katılmaları konularının gündemde olduğu ilk kongresini düzenledi. Diğer bir ifadeyle, Birlik değişikliğe gitti ve tüzüğüne, *kadınlara siyasî haklar sağlanması* maddesini yeniden ekledi (Toprak, 2016: 461). Aynı yıl, Mustafa Kemal Paşa heyetten bir kısım kadın ile görüştü (Caporal, 1982: 691, 692).¹ Kongrede alınan kararlara göre yedi ayrı encümen (eğitim, sağlık, hukuk, irtibat, matbuat, edebiyat ve hayır) kuruldu (Bozkır, 2000: 102). Böylece kadınlar, 1927 yılını seçim hakkı kampanyasıyla geçirdiler. O yıl gerçekleşecek seçimlere yetişemeseler de seslerini duyurmuşlar; dikkatleri üzerlerine çekmişlerdi. Bunun en önemli kanıtı, o yıl mecliste kadınların siyasi haklara er geç sahip olacağına dair konuşmalar yapılmış olmasıydı. Hem TBMM hem Atatürk konuya olumlu yaklaşıyordu (Kaplan, 1998: 143). Bununla birlikte Nezihe Muhiddin, her yıl farklı bir ülkede toplanan Uluslararası Kadın Birliği'nin 1929 yılındaki kongresinin İstanbul'da toplanmasını çok arzu ediyordu. Fakat Birlik içinde, siyasî haklar konusundaki ısrarın sürdürülmesi hususunda bazı anlaşmazlıklar doğdu. Bazı üyeler bunun için henüz erken olduğunu, bazıları ise doğru zamanının geldiğini belirtiyordu (Persentili, 2013: 41). Bu anlaşmazlıklar dernek içinde bölünmelere sebep oldu. Dernek, 10 Eylül 1927'de idarî

¹ Zihnioğlu, bu görüşmenin iptal edildiğini; fakat basının görüşme olmuş gibi kamuoyuna durumu yansıttığını belirtmektedir (Zihnioğlu, 2016: 218).

usulsüzlük sebebiyle mühürlendi; 19 Eylül'de geçici olarak faaliyetten men edildi. Nezihe Hanım ise yönetimden uzaklaştırıldı (Caporal, 1982: 693, 694; Kaplan, 1998: 143). Böylece, TKB'nin 1924-1927 yılları arasında süregelen Nezihe Muhiddin dönemi bitmiş oldu. Nezihe Muhiddin ise 1930 yılında önce Serbest Cumhuriyet Fırkasından; 1935 seçimlerinde ise İstanbul'dan bağımsız aday oldu, öğretmenlik yaptı ve Türk kadın hareketiyle ilgili birçok kitap yayımladı (Persentili, 2013: 41; Zihnioğlu, 2016: 247, 248). Kendisinden sonra Sadiye Hanım başkan seçildi.² Sadiye Hanım TKB'nin üzerindeki mühürün açılmasını sağladıktan hemen sonra istifa etti (Zihnioğlu, 2016: 244). Bu kez, TKB'nin öncülerinden olan ve kadınların siyasal haklarına ilişkin taleplerinden vazgeçmeyeceğini bildiren Latife Bekir Hanım, Birliğin başına geçti ve TKB'nin ikinci dönemi de böylece başlamış oldu. Latife Bekir'in başkanlık döneminde (1928-1935), Kız Talebe Yurdu açıldı, işsiz kadın ve erkeklere iş bulmaları için yardım edildi, yoksul çocuklara kitap yardımında bulunuldu, bayramlık kıyafetler temin edildi, kız çocuklarına parasız Almanca, Fransızca ve İngilizce dersleri verildi (Taha Toros Arşivi, TT 550/890). Bütün bu etkinliklerin yanında Türk kadını, aynı dönemde siyasî hakkını elde etti. Latife Bekir'in o dönemdeki kadın hareketiyle ilgili önemli kararları vermesi ve bu kararlar doğrultusunda planlı adımlar atabilmesinin elbette sebepleri vardı. Kendisi, bu hareketi destekleyen bir ailede doğmuş ve yetişmişti.

II. LATİFE BEKİR IŞIKDOĞDU ÇEYREKBAŞI³

"Işık gibi doğdun Latife. Soyadın Işıkdoğdu olsun."

Mustafa Kemal Atatürk.⁴

İstanbul'da doğan Latife Bekir (1891⁵-1952), Kocamemi Paşa, Morevi ve Morali sülalesinden gelmektedir. İstanbul Meclis-i Maarif Azası, Tahrir-i Emlak Komisyonu Reisi, Yanya Müfettişi, Maarif Nazırı, Evkaf Nazırı, Maliye Nazırı ve Suriye Valisi Morali Abdüllatif Suphi Paşa'nın (1818-1886) torunudur. Abdüllatif Suphi Paşa ise Sami Paşazade Sezai ile kardeştir. Bir diğer kardeşleri Necip Paşa ise Abdülhamit'in kız kardeşi Mediha Sultan'ın ilk eşidir. Bu kardeşlerin babaları ise Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Veziri,

² Bozkır, bu kişinin Selçuk Hatun Kız Sanayii Mektebi müdiresi, ılımlı karakteriyle bilinen Saide Hanım olduğunu söylemektedir (Bozkır, 2000: 105).

³ Latife Hanımla ilgili biyografik bilgiler, aksi yazılmadıkça, torunu Sema Çeyrekbaşı'dan alınmış bilgilerdir. Sema Hanım'a içten katkıları ve soyağaçlarını paylaştığı için teşekkür edilmektedir.

⁴ Atatürk'ün Latife Bekir Hanım'a Soyadı Kanunu sonrası söylediği söz: Sema Çeyrekbaşı röportajı, 30 Ocak 2020.

⁵ Bazı kaynaklarda doğum yılı 1901 yılı olarak geçmektedir.

Rumeli Müfettişi, Takvim Müdürü, Meclis-i Tanzimat Azası, Girit Valisi ve Meclis-i Ayan Azası Abdurrahman Sami Paşa'dır. Abdülatif Suphi Paşa'nın yeğenleri ise Fenerbahçe Spor Kulübünün kurucularındandır. Abdülatif Suphi Paşa'nın Ülfet Havva Hanım'dan olan çocuklarından biri Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Millî Eğitim Bakanı, Türk Ocakları kurucusu, milletvekili, yazar ve şair, Galatasaray Mekteb-i Sultanisi mezunu Hamdullah Suphi (Tanrıöver)'dir (1885-1966). Abdülatif Suphi'nin, adı bilinmeyen eşlerinden birinden olan kızı (hareminde 13-15 arası hanım vardır; bazılarının ismine ulaşılamamaktadır) Kadın Esirgeme Derneği kurucularından; yine ismi bilinmeyen eşlerinden birinden olan ikinci göbek torunu ise ilk kadın arkeolog, ilk kadın müzeci, birçok Sultan'a eğitim vermiş ve Shakespeare çevirmeni Seniha Rauf'tur (Seniha Rauf Sami Moralı). Seniha Hanım da Latife Bekir gibi TKB aslı üyesidir ve Uluslararası Kadın Birliği'nin Belgrad ve Marsilya Kongrelerinde Türkiye'yi temsil etmiştir (Taha Toros Arşivi, TT-55/233). Abdülatif Suphi'nin eşlerinden Nevbahar Hanım'ın oğlu Yusuf Kâmil Bey'in, Nesime (Kocamemi) Hanım ile evliliğinden doğan en küçük kızları Latife Bekir, böyle köklü ve eğitilmiş bir aileden gelmektedir. Çok geniş, meşhur ve elit bir sülalede yetişen Latife Hanım, Paris'te okuyup İzmir'e yerleşmiş ve Telgraf ve Posta Nezareti Müfettişi Bekir Vefa Bey ile evlenmiştir. Gazeteci Hasan Tahsin ise nikah şahitleridir. Bu evlilikten üç oğlu doğmuştur. "Bekir" ismini evliliğinden almaktadır. Atatürk kendisine, Türk kadınının üzerine ışık gibi doğduğunu söyleyerek *Işıkdoğdu* soyadını vermiştir. Bazı belgelerde soyadı kısaca *Işık* olarak geçmektedir. Eşi, siyasi kırınglıkları sebebiyle *Işıkdoğdu* soyadını bırakmış ve kendi dedesinin Osmanlı döneminde çeyrek vergisini toplayan kişi olmasından dolayı *Çeyrekbaşı* soyadını almıştır. Latife Hanım da Medenî Kanununun verdiği hakka dayanarak *Işıkdoğdu*'yu bırakıp eşinin soyadı olan *Çeyrekbaşı*'yı kullanmayı tercih etmiştir. Nasıl ki *Işıkdoğdu* soyadı zaman zaman kısaca *Işık* olarak kullanıldıysa, *Çeyrekbaşı* da *Çeyrekbaşıoğlu*'nun kısaltılmış halidir. Latife ve Bekir Vefa'nın oğullarından Galatasaray Lisesi mezunu emekli diplomat Fikret Çeyrekbaşı'nın, Sevim Şınık'tan olma kızı Devlet Tiyatrosu sanatçısı Sema Çeyrekbaşı ile bu çalışma için özel olarak sözlü tarih çalışması yapılmış ve ailenin soy ağacı kendisinden edinilmiştir. Sema Hanım çok geç doğmuş bir kız torundur. Yüzünün pek gülmemesi, erkeksi ve otoriter yapısıyla tanınan Latife Bekir, torunu Sema Hanım doğduğunda onun gülen pembe yüzünü görünce gülümsemiş ve *saksısından taşan ortanca gibisin* sözleriyle bir kız torun sahibi olmanın mutluluğunu dile getirmiştir. Sema Hanım'ın Ayşe isminde bir kızı; Ayşe Hanım'ın ise Asya isminde bir kızı vardır.

Görüldüğü gibi Latife Bekir, içinde büyüdüğü aile yapısı ve görgüsü gereği sosyal ve siyasî işlerin daima içinde olmuştur. Zira bir kültür tarihi araştırmacısı olan Taha Toros, bu aileyi *kültür ailesi* olarak tanımlamaktadır (Taha Toros Arşivi, TT-55/233). Latife Bekir konakta dadısından aldığı eğitim gereği çok iyi Fransızca bilmektedir. Rumcayı ise babası İzmir’de Ziraat Nezareti müfettişi iken öğrenmiştir (Taha Toros Arşivi, TT-550/890). Sema Çeyrekbaşı, babaannesi Latife Bekir’in yönetim işleri ile aldığı birçok karar ve siyasî çalışmalarını, İstanbul Fatih Horhor’da bulunan ve bugün İlahiyat Fakültesi Dekanlığı olarak kullanılan Abdülatif Suphi Paşa Konağında, Hamdullah Suphi ile birlikte aldığını, evlerinin bu konağa yürüyerek gidip gelinecek kadar yakın olduğunu ve konağın bahçesinde güvercinlerin beslenip pişirildiğini ve yendiğini ifade etmiştir.⁶

Latife Bekir, konakta ve ailesinden aldığı eğitim ile Meşrutiyetin kadınlara rahat dolaşım alanı sağlamasıyla kurulan *Osmanlı Teali Nisvan Cemiyetinde* katipliğe başladığında henüz on yedi yaşındaydı. Bu cemiyette katiplik yaparken aynı zamanda çıkarılan bir kadın dergisinde yer aldı (Moralı, 1969: 75).⁷ Cemiyetin kurucularından biri de annesi Nesime Hanımdı. Nesime Hanım aynı zamanda *Hilal-i Ahmer*’in de kurucuları ve İttihat ve Terakki’nin aktif üyeleri arasındaydı (Davaz, 2014: 363). Latife Bekir hem eşinin mesleği hem de kendi çalışmaları gereği mütareke dönemlerinde Ankara ve İstanbul arası gizli haberleşmelerde yer aldı (Taha Toros Arşivi, TT 550/890). Başkanlığını yaptığı TKB dışında Himaye-i Etfal, Yeşilay, Çocuk Esirgeme, Türk Maarif Cemiyeti, Yardımseverler Derneği gibi birçok cemiyette üye olarak çalıştı. Yabancı ve azınlık okullarında Türkçe öğretmenliği; Konya Kız Muallim okulunda ise Fransızca öğretmenliği yaptı. Üç çocuk sahibi olmasına rağmen, kendisini sadece ev işlerine adayan bir kadın olmadı. Oğullarını yatılı okuttu. Hak, adalet ve kadın özgürlüğü mücadelesinden hep ön sıralarda kendini gösterdi. TKB Başkanı olarak seçilmeye; 1934 seçimlerinin hazırlıklarına ise aktif olarak katıldı (Davaz, 2014: 365). Mustafa Kemal Paşa ile görüşmelerde bulundu. Hatta, bir gün Çankaya’da Mustafa Kemal Paşa, eşi Latife Hanımla Latife Bekir’i tanıştırmış ve *senin adaşın bu hanım, İstanbul’da kadınlar için çalışıyor* dediği kayıtlara geçmiştir (Persentili, 2013: 90). Çevresi tarafından yalnız bir kadın olarak tanımlandı. Ömrü boyunca çok kişiyi tanımış fakat neredeyse kimseyle samimi olmamıştır (Davaz, 2014: 369). Aktif dernek yaşantısı, süfrajist aktiviteleri ve siyasî çalışmaları sonucunda, İstanbul Belediye meclisi üyeliğine seçilen ilk

⁶ O dönemlerde güvercin besleme ve pişirme, kalburüstü ailelerin adetterinden biridir.

⁷ Bahsedilen dergi ile ilgili Sema Hanımla yapılan görüşme sonucunda bu derginin herhangi bir nüshasına ulaşılamamıştır.

kadınlardan biri olarak tarihe geçmiştir. 1946'da en çok oyu alan ikinci kişi olarak İzmir'den CHP milletvekili olmuştur.

Latife Bekir'in TBMM tutanaklarında ismi, 1935 yılında *Latife Bekir Işık* olarak geçmektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1935: 2). 1946 ve sonrasında ise *Çeyrekbaşı* soyadıyla mecliste kendini gösterdi. İzmir milletvekili olarak 1,5 ay hasta olduğu için meclisten izin aldı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1946: 55). CHP'den 8. dönem İzmir milletvekilliği yaptığı sırada (1946-1950), 1948 yılında, *İzmir Milletvekili Latife Çeyrekbaşı* imzasıyla, o yıllarda bıçakla adam öldürme vakalarının yoğunlaşması sebebiyle, "bıçakla işlenen suçlar" hakkında, bıçak taşımanın cezasının değişikliği ile ilgili bir önerge verdi. Önergesi Adalet ve İçişleri Bakanlıklarına gönderildi. (TBMM Zabıt Ceridesi, Birleşim. 13: 2; TBMM Zabıt Ceridesi, Birleşim. 15: 28). Ayrıca 8 Aralık 1948'de Türk Ceza Kanunu'nun 549. maddesinin değiştirilmesi için kanun teklifi verdi (TBMM Zabıt Ceridesi, Birleşim. 16: 75). 1950 yılında, vefatına iki yıl kala, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ve Tekel Genel Müdürlüğü bütçeleri ile ilgili görüşlerini dile getirdi (TBMM Tutanak Dergisi, 1950: 1093). 1949'da yeniden Türk Kadınlar Birliği Başkanı seçildikten sonra, yeni Birliğin katıldığı ilk uluslararası kongrede (Amsterdam) Dünya Kadınlar Birliğinin ikinci başkanlığını yaptı. Latife Bekir, 23 Eylül 1952'de kanser hastalığından vefat etti.

III. TÜRK KADIN BİRLİĞİ'NDE LATİFE BEKİR DÖNEMİ

Süfrajist harekette ve TKB'de Nezihe Muhiddin ile Latife Bekir'in yıldızlarının pek barışmadığı bilinmekteydi. Öyle ki TKB'nin kuruluşu, çalışmalarını ve kadınların intihab hakkı ile ilgili karşılıklı atışmaları gazetelere dahi konu olmuştu (Vakit, 9 Nisan 1930: 5). Nezihe Muhiddin'in ayrılmasının ardından toplanan ilk TKB kongresi 26 Eylül 1927'de Latife Bekir'in gayri resmî başkanlığında açıldı. Cemiyet kendi içinde ikiye bölünmüştü ve bu kongre tartışmalara sahne oldu. Tartışmalar, TKB'nin mühürlü olduğu için kongre yapıp yapamayacağı yönünde ilerlerken; Latife Bekir, TKB'nin bir yönetim kadrosunun olmadığı ve kongreyi Valinin emriyle yeni kadronun kurulması için gerçekleştirdiklerini söyledi. Bu kongreyle, itirazlara rağmen, TKB yeni yönetimini kurdu. Yönetim heyetinin başında artık Latife Bekir Hanım vardı (Zihnioğlu, 2016: 241, 242). Böylece 5 Ağustos 1928-10 Mayıs 1935 arasında Latife Bekir Hanım başkanlığında TKB'nin ikinci dönemi başlamış oldu. Aynı dönemlerde, kendisinin çıkardığı *Kadın Sesi* dergisi de yayın hayatına devam etti (Persentili, 2013: 76).

Birlik başkanlığına seçildiğinde Latife Bekir'in ilk söylemlerinden biri Nezihe Hanım'ın icraatlarına karşı olduğu ve onun gibi hayal peşinde koşmayacaklarını dile getirmek oldu (Zihnioğlu, 2016: 250). Bu söylemi, seçme

seçilme hakkını almanın hayal olarak görüldüğü anlamına gelmiyordu. Tam tersine Latife Bekir, kadınların siyasî haklarını alması konusunda çok netti. Naci Sadullah ile yaptığı bir röportajda kendisine sorulan *Henüz erişemediğiniz istekleriniz nelerdir?* sorusuna iki kelimeyle cevap vermişti: *Mebus olmak!* (Toprak, 2016: 480).

Başkanlığının ilk zamanlarında, kendisinden bir önceki döneme göre daha ılımlı bir çalışma içine girmişti Latife Bekir. Hükümetle hiç ters düşmedi. Özellikle 1928 yılı TKB kongresinde yeni harflerin yaygınlaştırılması konusunda okuma yazma kursları düzenleme kararı aldı ve Birlik üyesi kadınlara dersler verdirdi (Bozkır, 2000: 106). Daha kılık kıyafet devrimi yapılmamışken, elit, Avrupa seviyesinde ipek kıyafetler giyerek ve şapka takarak, bir misyon üstlendi. Latife Hanım'ın Başkan olmasının ardından Mustafa Kemal Paşa, TKB yönetimine memnuniyetini dile getiren bir teşekkür mektubu gönderdi (Persentili, 2013: 74). Birlik, Latife Bekir'in ilk dönemlerinde ağırlıklı olarak bir yardım cemiyeti gibi çalışsa da her fırsatta siyasî haklar dile getiriliyordu. Üstelik yerel seçimlerde oy hakkı kazanacaklarına eminlerdi (Kaplan, 1998: 145). 12 Nisan 1929 tarihli Vakit Gazetesi *Siyasî Hak İstiyoruz* başlığıyla (bkz. Ek2) ve Latife Hanım'ın fotoğrafıyla yayınlandı (Vakit, 12 Nisan 1929: 1). Latife Hanım, *kadınların belediye intihabına iştirakleri için lazım gelen propagandalara devam ediyoruz* demecini vererek kararlılığını ortaya koyuyordu (Kaplan, 1998: 145). Aynı ay içinde Dahiliye Müsteşarı Hilmi Bey, kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verileceğini açıkladı (Zihnioğlu, 2016: 250). Bu bilgiye bağlı olarak Latife Bekir, kadınların seçme seçilme haklarının alınması ile ilgili birçok yerde konuşma, miting veya toplantı yapmaya başladı. Her konuşmasında ise Atatürk'e bağlılığını dile getirdi (Zihnioğlu, 2016: 205). Bir ay sonra Mayıs 1929'da TKB, Berlin'de, Genel Sekreterleri Efcayış Suat Hanım'ı Uluslararası Kadın Kurultayına dahil etti. Hükümetten de onay çıktı; kendisine bin lira yol parası verildi (BCA, KGS: 229, 541, 5). Efcayış Suat ilk kez burada Türk kadınına belediye seçimlerine katılma hakkının verileceğini dünyaya duyurmuş oldu (Persentili, 2013: 76). Bu konuyla ilgili verdiği konferanslara Türkiye'de de devam etti. Özetle, 1929 yılında kadınların siyasî hakları konusu iyice konuşulmaya başlamıştı. Latife Bekir, *Cumhuriyet hükümetinin bu konuyu onaylayacağına emin olduğunu ve o günü vakur bir teslimiyetle beklediklerini* ifade etti (Persentili, 2013: 77). Efcayış Suat ise, 31 Mart 1930'da yine bu konuyla ilgili verdiği bir konferansta, Türk kadınına yeni ufuklar açan ve zengin bir istikbal hazırlayan inkılâbın arifesinde olduklarını duyurmuştu (Vakit, 1 Nisan 1930: 1, 4). Kadınların belediye seçimlerine katılma hakkını almış olmaları, 4 Nisan 1930 tarihli gazetelere *Kadının İntihab Hakkı* başlığıyla

haber oldu. Aynı gazetelerde kadınların üye olmak için Halk Fırkasına başvurduğu da yazılmıştı (Vakit, 4 Nisan 1930: 1).

1930 yılında kadınların belediye seçim hakkının mecliste kabulü ile İstanbul'da bir kutlama mitingi yapılması kararlaştırıldı. TKB, 11 Nisan 1930'da Sultanahmet Meydanında bir açık hava toplantısı düzenleyeceğiyle ilgili beyanat verdi. Belediye seçme ve seçilme haklarını almalarını kutlamak için, önce Halk Fırkası, ardından Birlik merkezi önünde toplanılacak; oradan Taksim Gezi abidesine çelenk konulacaktı. Memleketini seven her Türk kadınının 11 Nisan günü saat 09.00'da orada olması gerektiği de vurgulanıyordu. Kadın Birliği imzasıyla yayınlanan yazı; *bu hak senin, bu şeref senin, bu zafer senindir* şeklinde sonlandırılmaktaydı (Vakit, 7 Nisan 1930: 1). 8 Nisan tarihli Vakit Gazetesinde ise kadınların Halk Fırkası ocaklarına üye olmak için başvurdukları haberi çıktı. Saime Hanım'ın bu kadınlardan biri olduğu fotoğraf ile habere yansısı da CHF'ye kaydedilen ilk hanımın Hakkı Şinasi Paşa'nın eşi Resmiye Hanım olduğu kamuoyuyla paylaşıldı. Nezihe Muhiddin'in Beyoğlu; TKB Başkanı Latife Bekir'in ise ikamet ettiği mahal- lenin ocaklarına müracaat ettikleri haberde dikkat çeken bölümlerdi (8 Ni- san 1930: 3). 10 Nisan tarihli gazete *Kadınlar Mitingi Yarın Yapılıyor* başlığıyla, Sultanahmet meydanında kadınların nutuklar söyleyeceklerini; Emanet, Fırka ve Vilayet binaları önünde beşer dakika tezahürat yapacaklarını; ora- dan da Taksim'e gideceklerini yazmaktaydı. Nutukları söyleyecek kişilerin ise Latife Bekir, Efzayiş Suat, Melahat ve Lamia Hanım olduğu kayıtlara geçmişti. Nezihe Muhiddin ise kendisine nutuk söyleme hakkı verilmemesi üzerine; *Ne demek. Ben de kadın değil miyim, mitinge gidip nutuk söyleyeceğim, beni kimse men edemez* şeklinde bir açıklama yapmıştı (Vakit, 10 Nisan 1930: 3). Ertesi gün gazete, *Kadınlar Haklarını Tes'it Ettiler* başlığının altında, mitin- gin saat 10.00'da İstiklal Marşıyla başladığı ve Latife Bekir Hanım'ın nut- kuyla devam ettiğini yazdı. Latife Hanım, Türk kadınının hayatının zaferini kazandığını ve TKB'nin en büyük görevi başardığını belirtti. TKB'nin *hak* ve *memleket* olarak iki mefhum tanıdığını ve Büyük Gazi'nin kadınlara hür yaşama hakkını kazandırdığını vurguladı. Miting, *Yaşasın Türk Kadını, Yaşa- sın Cumhuriyet, Yaşasın Gazi!* şeklinde sonlandırılmıştı. Latife Hanımdan sonra sözü alan Saime Hanım ve Aliye Esat Hanım da Atatürk vurgusu yaparak konuşmalarını sürdürmüşlerdi. Konuşmaların akabinde, Avukat Nigâr Şevki'nin daveti üzerine Taksim'e gidilerek anıta çelenk konuldu. Mediha Vasfi Hanım'ın *Hakkınızı tanıyan, bu şerefli günü idrak ettiren büyük Gazi'dir* sözüyle mitingin sonuna gelindi (Vakit, 12 Nisan 1930: 1, 9). Bahse- dilen miting, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya imzasıyla, 14 Nisan 1930'da *İstan- bul'da müteşekkil Türk Kadın Birliği tarafından 10/4/1930 günü saat dokuzda teza- hüirat yapıldığı ve program mucibince Şehremenati ve C.H Fırkası binaları önünde*

durarak, erkânı hükümete teşekkür ve müteakiben Beyoğlu cihetine geçilip Cumhuriyet Abidesine çelenk vaz edildiği şeklinde devlet kayıtlarına geçti (BCA, KGS: 80, 526, 4). Devlet arşivlerinden edinilen bu yazıya göre, miting 11 değil 10 Nisan'da gerçekleşmişti. Bu arada Latife Bekir, CHP tarafından Fatih bölgesi için birinci sıradan Kadın Birliği Reisi sıfatıyla İstanbul şehir meclisine aday gösterildi (Vakit, 5 Teşrinievvel 1930: 2; Milliyet, 5 Teşrinievvel 1930: 1). Bölge seçimlerini CHP kazanınca, şehir meclisi üyesi oldu ve Belediye Eğitim Encümeninde yer aldı (Persentili, 2013: 79).

Belediye seçim hakkının alınması sonrası kadınların siyasî hakları ile ilgili ikinci gelişme 26 Ekim 1933 yılında gerçekleşti. Türk kadınlarına köyde muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde oy kullanma ve seçilme hakkı verildi. 5 Aralık 1934 tarihinde ise Başbakan İsmet İnönü ve arkadaşlarının verdiği teklifle kadınlara milletvekili seçme seçilme hakkı tanındı (İçke, 2014: 34). Buna bağlı olarak TKB, 7 Aralık 1934'te çok büyük bir mitinge imza attı. Milliyet Gazetesi, ertesi günkü baskının ilk sayfasını Beyazıt'taki bu mitingin fotoğraflarıyla süsledi ve *Bütün Kadınlar Sevinç İçinde* başlığını attı. Cumhuriyet ve Taksim meydanlarında toplandı, nutuklar söylendiği ve abideye çelenk konulduğundan bahsedildi. Bütün yurttaki kadınların bayram yaptığı, bir önceki gün (7 Kanun-i Evvel 1934) saat 10.30'da Beyazıt Cumhuriyet meydanında toplandıkları, diğer kadın dernekleri ve CHF'den önemli kişilerin de bulunduğu yazıldı. TKB'nin *Latife Bekir Işık* adıyla Atatürk'e gönderdiği tel yazısına (telgraf), Atatürk'ün verdiği *Erdemli Türk kadınlığının yeni çalışma yolunda kendine düşen büyük işi güvenle başaracağına kuşku yoktur* cevabına da yer veren gazete, kadınların nutkundan örnekler vererek haberi tamamladı (Milliyet, 8 Kanun-i Evvel 1934: 1, 6). Akşam gazetesi ilk sayfasına Saadet Rafet'in nutkunu söylerken çekilen fotoğrafına yer verirken; haberi, *Dün memleketin her tarafında kadınlar bayram yaptılar* başlığıyla verdi. Mitingin çok kalabalık olduğu, harareti konuşmaların yapıldığı ve kadınların Atatürk'e duydukları büyük sevinç ve şükranı yer verildiği, gazetede vurgulandı (8 Kanun-i Evvel 1934: 1, 4). Bu mitingden kısa bir zaman sonra, 8 Şubat 1935'te yapılacak seçimle, on yedi (1936 ara seçimiyle bir, toplam on sekiz) kadın milletvekili artık mecliste olacaktı.

Türkiye'deki bu gelişmeler dünya tarafından da izleniyordu. Üstelik Avrupa'nın birçok ülkesinde kadınların henüz seçme seçilme hakkı yoktu. Latife Bekir Hanım ise, her yıl düzenli toplanan Uluslararası Kadın Birliği Kongresini, Türkiye'deki bu gelişmelerden sonra İstanbul'da gerçekleştirmek istiyordu. İşte bu sebeple TKB, batı süfrajist dernekleriyle yakınlaşmaya başladı. Bunun ilk adımı TKB'nin Avrupa'daki kadın kongrelerine katılarak Türk kadınına temsil etmesiyle atıldı. Bunların ilki Latife Bekir'in kuzeni Seniha Rauf ve Lamia Tefvik'in Marsilya'daki *Alliance International des*

Femmes Kongresine (18-22 Mart 1933) delege olarak katılmasıyla oldu. Oradan edindikleri bilgiler raporlandı ve bu raporlar 24 Mayıs 1933 tarihiyle kayıtlara geçti. Raporlarda en çok ilgi çeken kısım Seniha Rauf'un konuşmasından önce Fransız Kadın Birliği Başkanının *Türkiye'de kadınlara intihab hakkı verildiğini söyleyin. Bizim idareciler ibret alsınlar* sözü oldu (Moralı, 1969: 77). Bu kongreye Türkiye dahil yirmi dört millet katılmıştı. Konferansın son celsesinde ise TKB, bir sonraki kongrenin İstanbul'da gerçekleşmesini teklif etme imkânı buldu. Diğer yandan, kongredeki birçok kadının Türk kadınlarının ilerlemesi ve Fransız kadınlarından önce haklara sahip olmasının şaşırıcı bir durum olduğunun gözlemlendiği raporlara yansdı (BCA, KGS: 229, 541, 11). Marsilya'da yapılan teklif kabul edildi. Diğer bir ifadeyle Latife Bekir'in başkanlığındaki TKB, Uluslararası Kadın Kongresinin on ikincisinin İstanbul'da yapılmasını sağladı. Zira Türkiye'de kadına seçme seçilme hakkı verilmesini dünya, takdirle karşılamıştı (Toprak, 2016: 483).

IV. ULUSLARARASI KADIN KONGRESİ (ARSIULUSAL KADINLAR KONGRESİ) – İSTANBUL (18-24 NİSAN 1935)

Türk Kadını 3 Nisan 1930'da Belediye Kanunu ile oy hakkını kazanmıştı. Genel seçimlerde oy kullanma hakkını ise 5 Aralık 1934'te edindi. İlginçtir, Ağustos 1934'te TKB'nin senelik kongresinde yeni idare heyeti seçildiğinde üyelerden İffet Hanım, TKB'nin ismini *Türk Kadın Varlığı* olarak değiştirmeyi talep etti (Vakit, 13 Ağustos 1934: 3). Bu teklifi kabul olmadı. Zaten kadınlar çok geçmeden, 1935'te, TBMM'de sandalye sahibi oldular ve 1935 yılı Türk kadını için önemli bir yıl olarak tarihe geçti. Bu yılın önemli olmasının bir diğer sebebi ise TKB'nin çabalarıyla Uluslararası Kadın Kongresinin İstanbul'da toplanmış olmasıydı. 1935 yılı aynı zamanda TKB'nin de sonuydu. Diğer bir ifadeyle, kadınların milletvekili olarak Meclise girmesi, Uluslararası Kongrenin İstanbul'da toplanması ve TKB'nin kendini feshetmesi aynı yıla denk geldi.

Uluslararası Kadın Birliği üyeleri ve delegeleri on ikinci kongre için, Nisan ayının ilk günlerinden itibaren İstanbul'a gelmeye başladılar. Gelenler, Atatürk Türkiye'sini merak ettiklerini söylüyorlardı. Zira hükümet, *Reisicumhur Gazi M. Kemal* imzasıyla 22 Kasım 1934'te bu kongre için İstanbul'a gelecek olan kadın delegelere harçsız vize verilmesi ile ilgili kararname çıkarmıştı (BCA, KGS: 49, 79, 14). Beyoğlu ve kongre için seçilen Yıldız Sarayı arasında özel otobüs seferleri düzenlendi. Bazı araştırmalara göre delegelere tramvaylarda ücretsiz seyahat hakkı tanındı (Toprak, 2016: 488). Kadın hareketiyle ilgili yazılara yer veren en önemli yayın organı *Jus Suffragii'*ye göre ücretsiz değil, indirimli seyahat hakkı tanınmıştı. Kadınlar demiryollarından %30; denizyolundan ise %50 indirimli faydalanabileceklerdi. Ayrıca

İstanbul'da konaklamak istedikleri oteller ve bu otellerin kendileri için özel hesapladıkları indirimli fiyatlar da ilan edildi (Jus Suffragii, 1935). Otuz dokuz ülkenin kadın temsilcileri kongreye katılmıştı. Bu kadınlar kendi ülkelerinde sosyal statüsü yüksek, elit ve varlıklı ailelerden gelen kadınlardı. Örneğin Uluslararası Kadın Birliği Başkanı Corbett Ashby maddi durumu çok iyi bir aileden geliyordu. Romanya delegesi ise ülkenin en asil ve zengin hanedanı üyesiydi. Japon kadınlar maddi kaynak bulamadıkları için; Seylanlı Müslüman kadınlar ise ancak Avusturalyalı bir üye aracılığıyla mektupla kongreye katılabildiler (Ökten, 2002: 56).

TKB'nin kongredeki delege sayısı on iki asil, on iki yedek olmak üzere yirmi dördtü. Latife Bekir TKB Başkanı; Lamia Refik ise Başkan Yardımcısı olarak asil üye idiler. Misafirperver bir başkan olarak Latife Bekir, delegeleri yukarıda işaret edilen Fatih'teki Konakta ağırladı, onlara Türk geleneklerini tanıttı ve davetlerde diplomatik ilişkileri üstlendi. Kongrenin tüm masrafları ise Türk hükümeti tarafından karşılandı.⁸ Yıldız Sarayındaki (Yıldız Şale Köşkü) 500 kişilik toplantı salonu kongre için yeniden düzenlendi.

Katılımcı 360 üyenin olduğu bilinmekteydi. Bu sebeple diğer salonlara da hoparlör yerleştirildi ve davetliler bu şekilde toplantıyı takip ettiler (Akşam, 18 Nisan 1935: 4). Programın son halini Latife Bekir, Fransızca olarak düzenledi, kaleme aldı ve *Işıkdoğdu* soyadı ile imzaladı. Toplantının amacının kadınların seçme ve vatandaşlık hakları olduğunu belirtti; katılacak her ülkeden temsilcilerin isimlerini tek tek kaleme aldı. Bununla birlikte, daha önceki kongreler hakkında özet bilgi verdi; TKB adına Latife Bekir'in Reis, Lamia Refik'in ise ikinci Reis olduğu belirtilerek TKB'den toplamda yirmi dört kişi olacağı kayda geçti. Uluslararası Birlik'in on ikinci kongresinin 18 Nisan 1935 Perşembe günü saat 10.00'da Yıldız Köşkünde gerçekleşeceği artık kesindi (BCA, KGS: 594, 51, 3). Bu hadise gazeteye, *Dünya Kadınları Bugün Yıldız Sarayında Toplanıyorlar!* (Cumhuriyet, 18 Nisan 1935: 1) şeklinde yansımıştı.

Akşam Gazetesi 18 Nisan tarihli sayısını *Kongre bu sabah açıldı* başlığıyla çıkardı. Kongreden fotoğrafların da yer aldığı sayıda yabancı bir delegenin *Türk kadınının parlamentoda yer alması bir asırdan beri insanlıkta vuku bulan en mesut değişikliktir* sözü dikkat çekmekteydi. Saat 09.30'da davetlilerin hepsi hazırды. Kongre saat 10.00'da başlamıştı. Yıldız ve Beşiktaş civarında büyük bir faaliyet olduğu göze çarpmaktaydı. Kongreyi vali ve belediye başkanı Muhiddin Üstündağ açtı. Türkiye'de kadın ve erkeklerin hukuk eşitliğinden bahsetti (Akşam, 18 Nisan 1935: 1). Latife Bekir kendi açış konuşmasını *Hoş*

⁸ Seniha Rauf, Efzais Suad ve Mihri Pektaş gibi diğer asil üyeler de vardı (Davaz, 2014: 370, 604).

geldiniz nutkuyla yaptı. Türk kadınının kurtuluşunun Mustafa Kemal'e ait olduğunu, *Bundan böyle Türkiye'de kadınlık meselesi yoktur... Türk kız kardeşlerimizin dileklerini yerine getiren Dâhi, bizim için yalnız bir vatan kurtarıcısı değil, aynı zamanda Türk kadınının kurtarıcısıdır* sözleriyle, açış konuşmasında özellikle vurguladı. Mustafa Kemal'in sadece yurdu değil, Türk kadınına da kurtardığını ifade etti. Konuşmasında belli aralıklarla Atatürk'e şükran duygularını iletmesi dikkat çekmişti. Zira Latife Bekir'e göre, TKB'nin çabaları büyüktü fakat kadınların siyasal haklarını almaları ve Türk kadınının lâîk olduğu yere ulaşması Atatürk sayesindeydi. Konuşmasını, yine Atatürk'e şükranlarını ileterek sonlandırdı (Çaporal, 1982: 695). Uluslararası Birlik ilk toplantısını 1902'de Washington'da yapmıştı ve o zaman Türkiye'yi Osmanlı'daki gayrimüslim kadınlar temsil diyordu (Toprak, 2016: 483). On ikinci kongrede göze çarpan ise Türk kadını bundan böyle Türk ve Müslüman bir kadın temsil ediyor olmasıydı. Kongre, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişiminin adeta canlı örneğiydi. Toplantı, 1902'de, Türk kadını temsil eden Florence A. Fensham'dan, otuz üç yıl sonra, 1935'te Latife Bekir önderliğinde, seçme ve seçilme hakkı olan Türk kadınına geçişi göstermekteydi.

Latife Bekir'in konuşması sonrası kongre başkanı süfrajette Corbett Ashby, Atatürk'e bir teşekkür telgrafı çekilmesine karar verdi ve toplantının İstanbul'da gerçekleşmesinin öneminden bahsetti. Farklı ülkelerden gelen kadınlarla özgürlük, kadın onuru ve geleceklerini inşa konusunda konuşmak üzere bir araya geldiklerini ve kadınların taleplerinin iletilmesi için bu kongrelerin bir araç olduğunu ifade etti. Toplantının ana iki gündem maddesi *kadın sorunları* ve *barıştı* (Persentili, 2013: 86). Diğer temsilciler de sırayla kürsüye gelerek taleplerini dile getirdiler. İlk günün akşamı katılımcılar için Pera Palas'ta ziyafet düzenlendi. Türk el işleri sergilendi ve satışa sunuldu. Kongre hatırası olarak on beş çeşit, bir buçuk milyon pul basıldı ve kongrenin başladığı gün posta gişesinde hazır edildi (Akşam, 18 Nisan 1935: 4). Ulus Gazetesi olayı üçüncü sayfa haberinde *Toplantı için yeni posta pulları basıldı* başlığıyla pulların konseptini açıkladı: Konsept, ödül alan kadınlardı. Kamusal alana girmek için mücadele vermiş önemli kadın şahsiyetleri konulu bir pul koleksiyonunun dünyada ilk defa yapıldığına vurgu yaptı; pullardan örnek fotoğraflara da yer verdi. Türk'e yakışır bir konukseverlikle kadın kongresinin kucaklanacağı da vurgulandı (Milliyet, 18 Nisan 1935, s. 1, 5). Pullarda Atatürk'ün resmi de vardı ve üzerinde "Türk Kadınının Kurtarıcısı" yazıyordu (Ökten, 2002: 59). Buna bağlı olarak, kongre sebebiyle Merasim Köşkünde posta ve telgraf merkezi kuruldu (Toprak, 2016: 488). Aynı tarihli Milliyet gazetesi ise *Türkiye'de erkeklik kadınlık mücadelesi yoktur!* cümlesiyle kongreye yer verdi. TKB üyelerinden Mihri Hüseyin'in (Pektaş)

Türk kadınının seçme seçilme hakkının hangi süreçlerden geçtiğini anlatan nutku özetlendi ve Türk kadınına bu hakları verenin Halk Fırkası ve Atatürk olduğu vurgulandı (18 Nisan 1935: 1, 5). Bir gün sonra Akşam gazetesi, kongrede Latife Bekir'in nutkunu okurken çekilen fotoğrafına birinci sayfadan yer verirken; haberdeki vurguyu İstanbul'a gelen delegelerin gördüklerine hayran olmaları ve Türk kadınına alkışlamaları üzerine yaptı. Yıldız Sarayına ulaşımda alınan önlemler ve karşılama töreninden bahsedildi. Yollarda beyaz eldivenler giymiş polisler ve maviler giymiş kollarına kurdeleler takmış gelenleri karşılayan genç kızlardan söz edildi. Her bir genç kızın göğsünde hangi dili bildiklerini gösteren bir etiket vardı. Konuklar için Hereke halıları sergilenmekteydi. Kadınların bazılarının millî kıyafetler giydiği göze çarpıyordu. Kürsünün arkasına asılan iki büyük Türk bayrağının arasına asılan süfrajyet bayrağı ilgi çekiyordu. Gazetede en çok dikkat çeken yorum ise, bir zamanlar kadınların gün yüzü görmediği bir sarayda dünya kadınlarının bir araya geldiği ve dertlerini paylaştığı haberi idi. Kongre başkanı Corbett Ashby, açık konuşmasındaki "kadınlığın, yükselmesi için uğraşacağı" cümlesini Türkçe dile getirmesi alkışlarla taçlandırıldı. Sözü Latife Bekir'e bıraktı. Latife Hanım kendini, *Son zamanlara kadar yalnız erkeklere mahsus olan sosyal ve siyasal bütün haklardan Şefimiz Atatürk sayesinde bugün müstefit bulunan Türk kadınlığının mümessili* olarak tanıttı (Ulus, 19 Nisan 1935: 1, 7) ve konuşmasını Fransızca gerçekleştirerek Türk kadın milletvekillerini tanıttı (Akşam, 19 Nisan 1935: 1, 7; bkz. Ek4). Ulus gazetesi, Atatürk'e Ashby tarafından gönderilen ve Türk kadınına bahşettiği özgürlük için sevincini arz ettiğini belirten telgrafa yer verdi. Milliyet ise fotoğraflara yer vererek Türk kadın mebusların alkışlandığından söz etti. Yabancı kadınların, TKB'yi kurduklarında Türk kadınının kapalı kapılar ardında yaşadığından ve emellerinin ne olduğundan haberi bile olmadığından; o gün ise oy veriyor olmalarındaki gelişimden söz etmesi ve Atatürk'e şükranlarını sunması, kongrenin ilgi çeken konuşmalarındandı (Milliyet, 19 Nisan 1935: 1, 7). 20 Nisan tarihinde Akşam Gazetesi, Dolmabahçe sarayındaki bir çay ziyafetinden söz ederken (20 Nisan 1935: 1, 4); Ulus Gazetesi, Türk kadınının her bakımdan erkek ile beraber ve eşit olduğuna vurgu yapıyordu (20 Nisan 1935: 1, 3). Milliyet, kongrede gerçekleşmiş fakat diğer gazetelerde yer almayan bir olayı yansıttı. Zenci bir kadının ıstıraplarını anlattığına yer verdi. Bununla beraber, fuhuş ve kadın ticareti konularının da gündeme geldiğini vurguladı (20 Nisan 1935: 1, 7).

21 Nisan sabahı yapılan Boğaz gezisi sonrası Beylerbeyi köşkünde kadın delegelere verilen öğle yemeğinin ardından Latife Bekir Işık, Tepebaşı Şehir Tiyatrosunda, Ulus Gazetesinin *Feminizm Kongresi* olarak adlandırdığı (19 Nisan 1935: 1) toplantıda kadınların vatandaş olarak haklarıyla ilgili bir

konuşma yaptı. Tepebaşı'nda 17.30'da başlayacak miting için 16.30'da herkesin hazır bulunduğu, Latife Bekir'in kadın hakları konusundaki konuşması ve takdime başlaması gazeteye haber oldu (Ulus, 22 Nisan 1935: 2). Milliyet, gezinti ve mitingden fotoğraflara ve alınan kararlara yer verdi (22 Nisan 1935: 1; 21 Nisan 1935: 1, 5). Bir gün sonra 22 Nisan'da, İstanbul Üniversitesi konferans salonunda Türk kadınının Cumhuriyet döneminde elde etmiş olduğu haklar; takip eden gün ise, dünya kadınlarının durumu üzerine konuşmalar yapıldı (Kaplan, 1998: 155-157). 23 Nisan tarihli gazeteler, İstanbul Üniversitesindeki konuşmada görülmemiş bir kalabalığın olduğunu ve Roosevelt'in eşinin Türk kadınına yazdığı mektubun okunduğunu yazdı. Aynı mitingde, daha önce Atatürk'e yazılmış telgrafa cevaben Atatürk'ten gelen telgraf da okundu (Akşam, 23 Nisan 1935: 1, 4). Kurun Gazetesi 22 Nisan toplantısı ile ilgili *Dünya Kadınlarının Dünkü Toplantısı* başlığıyla dünya süfrajistlerinin üniversite konferans salonunda barış için yaptıkları büyük mitingi tam sayfa haberi ile verdi. Türkiye'nin barıştan yana olduğu fakat kendini korumak için de hazır olduğuna vurgu yapıyor; yabancıların Türk gençleri ve Türk kadınları için sarf ettikleri olumlu cümlelere yer veriliyordu (Kurun, 23 Nisan 1935: 20). Kongrenin sonuna yaklaşırken 24 Nisan günü, kadınların oy hakları ve medeni eşitlik ile ilgili kararlar alındı. Ulus Gazetesi, TKB Başkanı Latife Bekir'in kürsüdeki bir fotoğrafına yer verdi (24 Nisan 1935: 3). Fakat o gün, çok önemli bir gündü. Latife Bekir Işık, 177 oyla *Uluslararası Birlik*'in yönetim kuruluna seçildi ve Türkiye'den, bu yönetime giren ilk kadın olarak tarihe geçti (Davaz, 2014: 725). Hemen ertesi gün, 25 Nisan'da, *Arsulusal Kadınlar Kurultayı Kapanı* başlığıyla sabah 10.00'da Yıldız'da kapanış toplantısının yapıldığının haberi verildi (Ulus, 25 Nisan 1935: 2). Kapanış konuşmasını Corbett Ashby yaptı ve kongrenin başarılı kararlar aldığından söz etti. Delegeler Robert Kolej'de bir çay ziyafetine katıldılar; Latife Bekir Işık komiteye seçildiği için bir teşekkür konuşması yaptı. Bu kapanış konuşması sonrası dünya süfrajistlerinin bir kısmı memleketlerine döndüler (Kurun, 25 Nisan 1935: 1, 17). Latife Bekir, Mihri Pektaş, Başkan Corbett Ashby, İngiliz süfrajist ve dünyanın ilk kadın mebuslarından Lady Astor gibi önemli şahsiyetlerden oluşan otuz bir kişi ise Atatürk'ün tahsis ettiği vagonla saat 13.00'te Ankara'ya Atatürk'ü ziyarete gittiler (Kurun, 26 Nisan 1935: 3). Marmara Köşkündeki ziyafetten sonra, 16.30'da Çankaya'da Atatürk'le görüşüp aynı günün akşamı İstanbul'a geri döndüler (Kurun, 27 Nisan 1935: 1). Seniha Rauf, bu görüşme esnasında Birliğin kapanması üzerine bir konuşma geçtiğini, hatta Lady Astor'un TKB'nin kapanmaması için çok uğraştığını yazmaktadır (Moralı, 1969: 76). Bununla birlikte, Latife Bekir'in büyük oğlu Fikret Çeyrekbaşı, 1935 kongresinden önce, Ankara'da valinin annesini karşılayarak Atatürk'ün *Söyleyin*

Latife Hanıma Türk Kadınlar Birliğini kapatsın. Artık bu derneğe gerek kalmadı. Çünkü Türk kadınına seçme ve seçilme hakkını veren yasa çıktı dediğini bir röportajda beyan etmiştir. Annesinin buna karşı çıktığını; bunun sebebinin ise 1935 Kongresinin İstanbul’da toplanması için çok çabaladığını, Birlik kapatılırsa bu toplantının gerçekleşmeyeceğini söylemiştir. Bunun üzerine, kongreden sonra Birliğin kapanmasına karar verildiğini beyan etmiştir (Hürriyet, 13 Mart 1995).

Uluslararası Birlik, 1902’den 1935 yılına kadar on bir kongre yapmıştı ve ilk gündem maddeleri hep siyasî haklarla ilgiliydi. 1935 kongresinde ise farklı olarak “barış” ve “silahsızlanma” konusu konuşuldu (Toprak, 2016: 483). Diğer bir ifadeyle, dünyada II. Dünya Savaşı’nın (1939-1945) ayak sesleri duyulurken; Türkiye, kadın kongresine, bir zamanlar saltanatın (eskinin) sembolü olan sarayda, kadın erkek eşitliğine (yeniye) ev sahipliği yaptı (Gümüšoğlu, 2003: 20). İlaveten, Batılı kadınların, doğu ile batının kesişme noktasında, İstanbul’da, dünya barışı üzerinde konuştukları yer oldu.

V.TÜRK KADIN BİRLİĞİ’NİN FESHİ (10 MAYIS 1935)

TKB’nin 1923 yılında KHF ile başlayan etkinliği, 1935 yılında gerçekleşen İstanbul kongresi ile sona erdi. Latife Bekir, Atatürk’ü ziyaretinden kısa bir süre sonra, 30 Nisan’da *Birliği sevinç içinde kapatacağımı*, TKB’nin olağanüstü bir toplantı yapıp bir önceki yıl gerçekleşen anayasa değişikliği sonrasında Birliğe ihtiyaç kalmadığını ve kapanış ile Birliğin tüm parasını Halkevlerine vereceğini açıklayan bir röportaj yayınlandı (Kurun, 30 Nisan 1935: 1, 9). Demecinde vurguladığı gibi Latife Bekir, 10 Mayıs’ta TKB’yi Çağaloğlu Mahmudiye Caddesi No.15’teki merkezde saat 16.00’da olağanüstü topladı ve açılışı kendisi yaptı. Bu süreçte edinilen haklar, açılan kız yurtları, çıkarılan dergiler ve 1935 kongresi ile Birliğin yaptığı işleri özetledi (Kurun, 25 Nisan 1935: 1, 17). 11 Mayıs 1935 tarihli Akşam Gazetesine durum, *Kadınlar Birliği dünkü kongrede kendi kendini feshetti* şeklinde; Cumhuriyet Gazetesine ise *Kadın Birliği de dün maziye karıştı!* (11 Mayıs 1935: 1) şeklinde yansıdı. Akşam Gazetesine göre, Birliğin beş yüz üyesinin on yedisinin bulunduğu 10 Mayıs tarihli olağan kongresinde, Birliğin o zamana kadar başardığı işler raporlandıktan sonra Başkan Latife Bekir kürsüye çıkmış ve birliğin on iki yıl boyunca Türk kadınının haklarına eksiksiz kavuşması için çalıştığını söylemişti. Kadınların haklarını almış olmasıyla bundan böyle Birliğin devam etmesinin bir amacı olmadığını belirterek Birliği kapatmayı teklif etmişti. Birliğe ait eşyalar Halk Partisine, kasadaki 184 Lira 5 Kuruş ise Çocuk Esirgeme ve Hasta Bakıcı Hemşireler Kurumuna bağışlanacaktı (Akşam, 11 Mayıs 1935: 2). Birliktekilerin hayır cemiyetlerinde çalışabilme yolu da açılmıştı (Toprak, 2016: 495). TKB’nin meşgul olduğu işlerin devamı

için CHF Kadın Şubesi'nin kurulmasına karar verildi. Bu kararların ardından Latife Bekir, Uluslararası Kadın Birliği ikinci başkanlığından da istifa edeceğini bildirdi (Persentili, 2013: 95, 96). Buna bağlı olarak TKB, Uluslararası Birlik'ten çıkarıldı. Tan Gazetesi, fesih toplantısının on yedi değil elli üyenin katılımıyla gerçekleştiğini; kongrenin Safiye Hüseyin (İngiliz süfrajetleriyle tanışan tek TKB üyesi) başkanlığında yapıldığını fakat Latife Bekir'in sözü alarak birliğin ülkülerinde başarılı olması sebebiyle birliğin fesihini talep ettiğini yazmaktadır. Kongreden fotoğrafların da paylaşıldığı gazetede, Birlik kapatıldıktan sonra kapıya "kiralık" yazısının asıldığını belirtilmektedir (11 Mayıs 1935: 2).

Basın hangi açıdan bakarsa baksın TKB artık kendini feshetmişti. Şimdi ise on dört yıllık bir uyku sürecine girecekti. Nice sonra, 1949 yılında merkezi Ankara'da olarak, bu kez Türk inkılâbının kadınlara sağladığı hakları korumak amacıyla *Türk Kadınlar Birliği* adıyla, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 13 Haziran 1949 tarihinde imzalanan izniyle yeniden kurulacaktı (BCA, KGS:120, 54, 10). Birliğin başkanı ise yine Latife Bekir Çeyrekbaşı olacaktı.

VI.YABANCI BASINDA LATİFE BEKİR

Gerek TKB'deki hayırsever çalışmaları (sosyal) gerekse Türk kadın hakları için verdiği mücadelelerle (siyasî) Latife Bekir, Türk basınında olduğu kadar yabancı basında da kendini göstermiştir. Bu çalışma kapsamında İngilizce ve Fransızca basın taranmış ve Latife Bekir'in adının geçtiği gazete nüshalarına ulaşılmıştır.

Erken Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen devrimlerin hemen hemen hepsi yabancı basına da yansımıştır. Bu devrimlerden en çok ilgi çekenlerden biri olan Harf Devrimi (1 Kasım 1928) Fransız gazetelerine "batı devrimi" olarak geçmiş ve bu batı devriminin gerçekleştirilme süreci kamuoyuna anlatılırken konu, feminizme bağlanmıştır. Türkiye'ye feminizmin batıdan geldiği vurgulanarak, bu harekette yer alan Türk kadınları tek tek basına yansımıştır. İlk sıraya Latife Bekir Hanım (Latifé Békir Khanoum) alınmış ve Gazi'nin huzuruna Türk Kadın Birliği başkanı olarak çıktığından söz edilmiştir. Gazete, o yıl kadınların üniversiteye girişleri ve kılık kıyafet değişimleri bağlamında Türk kadınının değişimine vurgu yapmıştır (Foi et Vie, 1 Kasım 1928: 1059). Takip eden yıl (1929), Latife Bekir bu kez, *Sosyal Sorunlar* başlığı altında, yine feminizm konusu işlenirken Fransız basınında yer almıştır. Gazete, Türkiye'de feminizmin doğuşu ve ilerleyişinin anlatıldığı yazısında, bu harekete katkı sağlayan kadınlarla yaptığı röportajlara yer vermiştir. 12 Nisan 1929 günü, Türk Kadın Birliği Başkanı Latife Bekir'in, kadının dışarıda çalışma hakkı olması ile ilgili verdiği demeci önem

arz etmektedir. Üç çocuk annesi bir kadın olarak, kadının hangi sahada olursa olsun, fabrikada işçi dahi olsa, mutlaka çalışması, buna bağlı olarak iş hayatında cinsiyet ayırımı yapılmaması gerektiğini vurgulaması dikkat çekmektedir (Bulletin Périodique de la Presse Turque, 2-8 Nisan 1929: 7). Aynı yıl, Latife Bekir, *Türk Kadını* başlığı altında, bir kez daha Fransız basınına konu olmuştur. Gazetede, kadınların görüşlerine yer verilirken, Latife Hanım'ın kadınların iş hayatındaki yeri ile ilgili düşüncelerinin altı çizilmiştir (La Croix, 5 Temmuz 1929: 1). Bu haberden sonra iki yıl süresince Latife Hanım'ın Fransız basınında yer almadığı görülmektedir. 1931 yılında ise, Türk Kadın Birliği'ni ziyaret eden Bayan Marvingt'in yanındaki fotoğrafıyla yer almıştır. Doğu gezisi yapan Marvingt'in Ankara ve İzmir gezileri esnasında, Türk Kadın Birliği tarafından, kadınların hava sahasındaki yeri ile ilgili konuşma için davet edildiği gazeteye yansımıştır (Revue Aéronautique de France, Ocak 1931: 11).⁹

Yukarıda da ifade edildiği gibi, 1935 yılı Türk süfrajist hareketinde önemli bir yıldır. Bu yıl basın, feminizm üzerinde hatırı sayılır sayıda yazı yayınlamıştır. Aynı başlıkta, Türk kadınıyla ilgili de haber yapılmış, TKB tarafından yapılan ankete yer verilmiştir. Ankette çalışan kadınların sayı ve durumları ile ilgili veri elde edilirken, kullanılan *yabancıların Kemalist Türkiye'ye olan hayranlığı* cümlesi dikkat çekmektedir. Kadınların mecliste sandalye edinmeleri vurgusu yapılırken, ilk defa *bekarlık vergisinden* söz edildiği tespit edilmiştir. TKB Başkanı Latife Bekir, bu vergiyi desteklediğini dile getirmektedir. Bekarları evliliğe özendirmek, diğer bir ifadeyle aile kavramını güçlendirmek adına verginin uygulamaya konulmasını istemektedir (Correspondance D'Orient, Mart 1935: 139). Bekarlık vergisiyle ilgili torunu Sema Hanım'la yapılan görüşme sonucunda, evliliğe özendirmenin sebebinin, kendileri gibi eğitilmiş ve elit nüfusun artırılması için bir çaba olabileceği fikri üzerinde mutabakata varıldı.

Bir ay sonra, 19 Nisan 1935'te, İstanbul Kongresi sebebiyle beş ayrı Fransız gazetesine Latife Bekir'in adı TKB Başkanı olarak geçmektedir. Bu gazetelerin konu ile ilgili başlıkları ilginçtir. Biri, *İstanbul Süfrajist Kongresi* (Le Journal, 19 Nisan 1935: 5); biri *Feminist Kongre* (Le Petit Parisien, 19 Nisan 1935: 3); bir diğeri *Uluslararası Feminist Kongresi* (L'Ouest – Eclair, 19 Nisan 1935: 2); bir diğeri *Kadımların Haklarıyla İlgili Kongre İstanbul'da Toplandı* (Excelsior, 22 Nisan 1935: 1); bir diğeri ise *Uluslararası Kadın Birliği'nin 12. Kongresi Yıldız Köşkünde başladı* (Paris Soir, 19 Nisan 1935: 5) şeklinde konuya yaklaşmışlardır. En son verilen başlık altında, kadınların özgürlüğünü ilgi-

⁹ Mlle. Marvingt (1875-1963), Alplere tırmanan ilk kadın ve Fransız kadın havacı ve gazetecidir.

lendiren mesajlara da yer verilmiştir. Kongrenin programıyla ilgili Türk basınından farklı bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bir gün sonra 20 Nisan'da, Latife Bekir'in kongredeki konuşmalarında Atatürk'ü yücelttiği, Fransız basınında yer almıştır. Bu gazeteye göre, yukarıda ifade edilenden farklı olarak, kongreye üç yüz delege katılmıştır ve kongre 25 Nisan'a kadar sürecektir (Journal des Débats Politiques, 20 Nisan 1935: 2).

Bir gün sonra bir Fransız gazetesi Latife Hanım'ın porte fotoğrafına yer verdi. Uluslararası feminizm kongresinde TKB'nin başkanı olarak yer alması (bkz. Ek3), gazete için öne çıkan bir bilgidir (Le Matin, 21 Nisan 1935: 2). Aynı gün çıkan bir başka gazete ise Latife Bekir'in kadınların eşitliği üzerine yaptığı konuşmada, Atatürk'ün kadın eşitliğinin yaratıcısı ve fikir babası olduğunu vurgulaması dikkat çekmiştir (La Charente, 21 Nisan 1935: 1). 1935 Kongresinin bitimine doğru bir Fransız gazetesi, Uluslararası Birlik'in Başkanının Türkçe açış konuşması yaptığına yer vererek, Latife Bekir'in bu toplantının İstanbul'da yapılmasını sağlamasından söz etmiştir (La Comedia, 23 Nisan 1935: 4). Kongreden çok sonra, 1938 yılında çıkan bir diğer Fransız gazetesi *Türk Kadınlarının Durumu* başlığı altında, 1908 yılında başlayan kadın hareketini ayrıntılarıyla anlatırken; Kadınlar Halk Fırkasına yer veren ilk yabancı gazete olarak dikkati çekmektedir. Fırkanın TKB'ye dönüşmesi ve bünyesinde entelektüel ve burjuva kadınlarını barındırdığını vurgulaması, diğer gazetelerden farklı bilgilerin verildiğini göstermektedir. 1927 sonrasında, yani Latife Bekir'in başkanlığı sonrasında yapılan anketlere yer vermiş; Mecelle'nin ardından, Medeni Kanun ile Türk kadınlarının elde ettiği haklardan söz etmiş, bütün bunlarının sonucunda toplanan 1935 Kongresinin önemini vurgulamıştır. Yayınlandıkları tarih itibarıyla diğer gazetelerde yer almayan Türk kadınının katıldığı güzellik yarışmalarından söz eden gazete, Atatürk'ün kurduğu ülkeyi modernleştirmek adına kadına öncelik verdiğine vurgu yapmıştır (Le Temps, 27 Ocak 1938: 2). Kongre sonrası, 1 Mayıs 1935'te *L'illustration de Turquie* dergisi, 31 ve 32. özel sayılarını 1935 kongresine ayırmıştır. Derginin birinci sayfası *Türk Kadını* (La Femme Turque) başlığıyla okuyucuyu karşılamış; Atatürk'ün sözleriyle taçlandırılmış ve Latife Bekir'in fotoğrafıyla tamamlanmıştır (L'illustration de Turquie, 1 Mayıs 1935: 1).

Latife Bekir ve Türk Kadın Birliği ile ilgili başvuru en temel yabancı yayın organı bilindiği üzere Uluslararası Birlik'in kendi yayın organı *Jus Suffragii*'dir. Uluslararası düzeyde kadın haberlerini veren en tanınmış basın organı olan *Jus Suffragii*, Latife Bekir'e ilk defa 1928 yılında yer vermiştir. Yukarıda, Fransız basınına ilk çıkışının da 1928 yılı olduğunu vurgulanmıştı. *Jus Suffragii*'nin Nisan 1928 sayısında Latife Bekir, kendi imzasıyla, Türkiye'deki çeşitli sahalardaki ilk kadınların listesini kamuoyuyla paylaşmıştır.

Gazete, ilk kadın çocuk doktoru (Safiye Ali) ilk kadın jinekolog (Bayan Hayrûnisa), ilk kadın avukat (Süreyya Ahmet), ilk kadın mahkeme memuresi (Bayan Nigâr), ilk kadın eğitim müfettişi (Seniha Nafize) ve birçok kadının artık devletin çeşitli sahalarında kendilerini gösterdiğini yazmıştır (Jus Suffragii, Nisan 1928: 114). Kendisinin bu gazeteye ikinci kez haber oluşu Ocak 1933'e denk gelir. Haziran 1933 sayısında o yıl Cenova'da yapılan bir çay davetine teşrif eden Latife Hanım'ın kadın organizasyonları konusunda aldığı bilgiler için teşekkürü haber olmuştur (Jus Suffragii, Haziran 1933: 72).

Latife Hanım, İstanbul kongresiyle gazetede yer almaya devam etmiştir. *Jus Suffragii* hem Ocak hem Mart sayılarında 1935 Kongresini tam programını, gün gün saat saat hangi konuların tartışılacağına ve toplantı haricindeki sosyal aktivitelere kadar yayınlamıştır (Jus Suffragii, Mart 1935 ve Ocak 1935). Gazete Nisan sayısını, Latife Bekir'in fotoğrafıyla açmış ve *Bayan Latife Bekir'den Mesaj* başlığıyla 12. Kongreye yer vermiştir (bkz. Ek1). Yazıda, kongrenin İstanbul'da toplanmasının önemine vurgu yapılmış ve Latife Bekir'in biyografisine yer verilmiştir. Latife Hanım'ın Türkiye'de yaşayan en eski ailelerden birine mensup olduğu, çok özel eğitim aldığı, kadınların üniversiteye bile gidemezken onun eğitimden hiç mahrum kalmadığı, yukarıda işaret edildiği üzere Fransızca ve Rumcaya hâkim olduğu, eşinin Ankara PTT müdürü olduğu ve 10 yıldır öğretmenlik yaptığını vurgulanmıştır. 1930 yılı sonrasında belediye seçimlerinde yer alan ilk kadın olduğu, ilk yer aldığı sosyal derneğin annesinin kurucusu bir dernek olduğu, TKB'nin kurucularından olduğu, Fatih Hilal-i Ahmer'de başkanlık yaptığı, Halkevi üyesi olduğu, Fakirlere Yardım, Ulusal Ekonomi gibi derneklere aktif rol aldığı ve 1930 Sultanahmet mitingini kadınların seçim haklarını kutlamak için düzenlediği belirtilmiştir. Bu sayıda ayrıca, Türkiye'deki kadın rönesansı vurgusu yapılmış ve TKB üyelerinin yazılarına yer verilmiştir (Jus Suffragii, Nisan 1935). Mayıs sayısında kongrede alınan kararlar ve çözüm önerileri anlatılırken; kadınların politik, ekonomik, ahlâkî ve yasal hakları üzerinde durulmuş ve en son dünya barışıyla ilgili alınan kararlardan söz edilmiştir (Jus Suffragii, Mayıs 1935). Haziran 1935 sayısında İstanbul kongresinin özeti verilmiş, Beylerbeyi gezisi ve Tepebaşı Tiyatrosundaki toplantılarından söz edilmiştir. Kongre sonrası bazı delegelerin Ankara'ya gidişi, Atatürk'le görüşmeleri anlatılırken, diğer yayın organlarından farklı olarak sadece İstanbul'un değil, Ankara'nın da tarihi öneminden bahsedilmiştir (Jus Suffragii, Haziran 1935).

SONUÇ

KHF, kurucu başkanları Nezihe Muhiddin döneminde (1923-1927), kadınların anayasal olarak siyasî haklarını henüz alamamış olmalarından dolayı fırka olarak tanınırlığını sağlayamamıştır. Bu sebeple TKB kurulmuş (1924); bir yıl sonra ise Birlik, kadınların siyasal hakları için ilk adımını atmıştır. Anayasa engeline rağmen Nezihe Muhiddin ve Halide Edip'i milletvekili adayı olarak göstermiş, siyasî hak taleplerini ise çıkardıkları *Kadın Yolu* dergisinde (1925-1927) dile getirmiş, camilerde kadın konferansları yapmak için girişimde bulunmuş, Medeni Kanun'un kabulü ile (1926) CHF'ye üyelik için başvurmuş, ayrıca kadınların seçim hakkı için de mücadele etmişlerdir. Fakat yolsuzluk iddiasıyla Birliğin, Nezihe Muhiddin dönemi 1927'de sona ermiştir. Kadınların siyasî haklarını elde etmesi, Birliğin Latife Bekir Çeyrekbaşı başkanlığı döneminde (1928-1935) gerçekleşmiştir. Latife Bekir, Nezihe Muhiddin'den farklı olarak TKB'yi hükümete ters düşmeyerek, iktidara karşı ılımlı olarak siyasete sokmuştur. Diğer bir ifadeyle Latife Bekir başkanlığındaki TKB, CHF'nin, sonrasında CHP'nin, yolundan hiç çıkmamış; partiye, hükümete ve Atatürk'e hiç ters düşmemiştir.

Latife Bekir (Işıkdoğdu) Çeyrekbaşı, 1930'lu yıllarda Müslüman bir ülkede kadınlara seçme seçilme hakkı verilmesi için çok mücadele etti. Türk kadını, onun başkanlığı döneminde siyasî haklarını elde etti. 1935 yılında, Uluslararası Kadın Kongresinin İstanbul'da, yani doğu ile batının birleştiği yerde toplanmasını sağladı. Kongrede Türk kadınının harem dışına çıkışı, kıyafetlerinin değişimi ve siyasî hayattaki yeri üzerinde durulurken, dünyada birçok ülke kadınından daha önde olduğu vurgulandı (Tezcan, 2004: 18). Batılı kadınların oldukça büyük bir kısmı seçme seçilme hakkını edinme sürecini 1935 Kongresi sayesinde Türk kadınlarından öğrendiler. Modernleşme projesi kapsamında değerlendirildiğinde; TKB kurucuları ve üyelerinin dönemin elit, eğitilmiş ve köklü ailelerden gelen kadınlardan oluştuğu, dönemin sosyal ve entelektüel ortamlarında yetiştikleri, evlilik yaparken de aynı özelliklere sahip kişilerle hayatlarını birleştirip, mevcut sosyal statüyü devam ettirdikleri sonucu çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30-10-0-0, Kutu: 229, Gömlek: 541, Sıra: 5.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30-13-01-02, Kutu: 49, Gömlek: 79, Sıra:14.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30-18-1-2, Kutu: 120, Gömlek: 54, Sıra: 10.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30-10-0-0, Kutu: 80, Gömlek: 526, Sıra:4.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30-10-0-0, Kutu: 229, Gömlek: 541, Sıra:11.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490-1-0-0, Kutu: 594, Gömlek: 51, Sıra: 3.
- İstanbul Şehir Üniversitesi Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği, Taha Toros Arşivi, TT-55/233.
- İstanbul Şehir Üniversitesi Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği, Taha Toros Arşivi, TT-550/890.

Resmi Yayınlar

- TBMM Zabıt Ceridesi, devre. 5, 25.4.1935, cilt. 2.
- TBMM Zabıt Ceridesi, 1946, 1. Oturum, s. 55.
- TBMM Zabıt Ceridesi, cilt. 14, Birleşim. 13.
- TBMM Zabıt Ceridesi, cilt. 14, Birleşim. 15.
- TBMM Zabıt Ceridesi, cilt. 14, Birleşim. 16.
- TBMM Tutanak Dergisi, 1950, cilt. 24, Birleşim. 54.

Kitap ve Makaleler

- Bozkır, Gürcan (İzmir 2020). "Türk Kadın Birliği", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 3 (10), ss. 99-115.
- Caporal, Bernard (1982). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Davaz, Aşlı (2014). *Eşitsiz Kız Kardeşlik*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Gümüsoğlu, Firdevs (İstanbul 2003). "12. Uluslararası Kadın Kongresi", *Popüler Tarih*, sayı. 38, İstanbul.
- İçke, Ayşen (2014). *Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Kaplan, Leyla (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Moralı, Seniha Sami, (Nisan 1969). "Latife Çeyrekbaşı ve Türk Kadın Birliği", *Hayat Tarih Mecmuası*, sayı.3, ss. 75-77.
- Ökten, Nazlı (2002). "Otuz Yurdun Kadınları", *Tarih ve Toplum*, c. 37, sayı. 219, ss. 55-60.

- Persentili, Nurşen (2013). *Türk Kadınlar Birliği 1923-2013*, Karınca Yayınları, Ankara.
- Tezcan, Asuman (2004). "1935 Uluslararası Kadın Kongresi ve Basın", *Toplumsal Tarih*, sayı.125, ss. 18-22.
- Toprak, Zafer (2016). *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- Zihnioğlu, Yaprak (2016). *Kadınsız İnkılap*, Metis Yayınları, 3. Basım, İstanbul.

Röportajlar

- Sema Çeyrekbaşı röportajı, (30 Ocak 2020), Cihangir, İstanbul.

Gazeteler

- Akşam Gazetesi*, 8 Kanun-i Evvel 1934.
- Akşam Gazetesi*, 18 Nisan 1935.
- Akşam Gazetesi*, 19 Nisan 1935.
- Akşam Gazetesi*, 20 Nisan 1935.
- Akşam Gazetesi*, 11 Mayıs 1935.
- Akşam Gazetesi*, 23 Nisan 1935.
- Bulletin Périodique de la Presse Turque*, 2-8 Nisan 1929, No. 68.
- Correspondance D'Orient*, No. 447, Mart 1935.
- Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Nisan 1935.
- Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Mayıs 1935.
- Excelsior*, 22 Nisan 1935.
- Foi et Vie*, No. 18, 1 Kasım 1928.
- Hürriyet Gazetesi*, 13 Mart 1995.
- Journal des Débats Politiques*, 20 Nisan 1935, No. 169.
- Jus Suffragii The International Women's News*, vol. 22, No. 7, Nisan 1928.
- Jus Suffragii The International Women's News*, vol. 27, No. 9, Haziran 1933.
- Jus Suffragii The International Women's News*, vol. 29, No. 4, Ocak 1935.
- Jus Suffragii The International Women's News*, vol. 29, No. 6, Mart 1935.
- Jus Suffragii The International Women's News*, vol. 29, No. 7, Nisan 1935.
- Jus Suffragii The International Women's News*, vol. 29, No. 8, Mayıs 1935.
- Jus Suffragii The International Women's News*, vol. 29, No. 9, Haziran 1935.
- Kurun Gazetesi*, 23 Nisan 1935.
- Kurun Gazetesi*, 25 Nisan 1935.
- Kurun Gazetesi*, 26 Nisan 1935.
- Kurun Gazetesi*, 27 Nisan 1935.
- Kurun Gazetesi*, 30 Nisan 1935.
- Kurun Gazetesi*, 11 Mayıs 1935.
- L'Illustration de Turquie*, 1 Mayıs 1935, No. 31-32.
- L'Ouest – Eclair*, 19 Nisan 1935, No. 14043.
- La Charente*, 21 Nisan 1935.
- La Comedia*, 23 Nisan 1935, No. 3109.
- La Croix*, No. 14216, 5 Temmuz 1929.

- Le Journal*, 19 Nisan 1935, No. 15524.
- Le Matin*, 21 Nisan 1935, No. 18658.
- Le Petit Parisien*, 19 Nisan 1935.
- Le Temps*, 27 Ocak 1938, No. 27898.
- Milliyet Gazetesi*, 5 Teşrinievvel 1930.
- Milliyet Gazetesi*, 8 Kanun-i Evvel 1934.
- Milliyet Gazetesi*, 18 Nisan 1935.
- Milliyet Gazetesi*, 19 Nisan 1935.
- Milliyet Gazetesi*, 20 Nisan 1935.
- Milliyet Gazetesi*, 21 Nisan 1935.
- Milliyet Gazetesi*, 22 Nisan 1935.
- Paris Soir*, 19 Nisan 1935, 6. Ed.
- Revue Aéronatique de France*, No. 1, Ocak, 1931.
- Tan Gazetesi*, 11 Mayıs 1935.
- Ulus Gazetesi*, 18 Nisan 1935.
- Ulus Gazetesi*, 19 Nisan 1935.
- Ulus Gazetesi*, 20 Nisan 1935.
- Ulus Gazetesi*, 22 Nisan 1935.
- Ulus Gazetesi*, 24 Nisan 1935.
- Ulus Gazetesi*, 25 Nisan 1935.
- Vakit Gazetesi*, 12 Nisan 1929.
- Vakit Gazetesi*, 1 Nisan 1930.
- Vakit Gazetesi*, 4 Nisan 1930.
- Vakit Gazetesi*, 7 Nisan 1930.
- Vakit Gazetesi*, 8 Nisan 1930.
- Vakit Gazetesi*, 9 Nisan 1930.
- Vakit Gazetesi*, 5 Teşrinievvel 1930.
- Vakit Gazetesi*, 10 Nisan 1930.
- Vakit Gazetesi*, 12 Nisan 1930.
- Vakit Gazetesi*, 13 Ağustos 1934.

EKLER

Ek 1. Jus Suffragii The International Women's News, vol. 29, No. 7, Nisan 1935.

12th Congress, Istanbul, April 18th-25th, 1935.

THE INTERNATIONAL WOMEN'S NEWS

JUS SUFFRAGII

THE MONTHLY ORGAN OF THE INTERNATIONAL WOMAN SUFFRAGE ALLIANCE.

Volume 29. No. 7. PRICE 6d. APRIL, 1935.
Annual Subscription, 4/-

CONTENTS.

	Page		Page
Accueil de la Turquie	51	The Equal Moral Standard, by ALISON NEILANS	58
Biography of Bayan Latife Bekir	52	"All Labour is our Province," by ISABELL WATTS	60
What of the Future? by Mrs. CORBETT ASHBY	53	"To Seek Peace," by K. D. COENTJEN	61
The Early Days of the Alliance, by Mrs. CHAPMAN COTT	54	La Femme et le Code, by SUZANNE GRÖNBERG	62
La Femme Turque d'aujourd'hui, by NACIJE TEVCIK	56	Un Flambeau de Féminisme—Mrs. Plawinkowa	63
Anciens sur Financiersreddä, by DOMINIKA VON VILBERG	57	Un Voyage en Proche Orient	64
		Résumé de l'article de Mrs. CHAPMAN COTT	65

ACCUEIL DE LA TURQUIE.

Un Message de Mme. Latife Bekir.

En ce moment où Istanbul s'apprête à accueillir le Congrès de l'Alliance Internationale, je tiens à faire parvenir des salutations au nom de l'Union des Femmes Turques un message de bienvenue à toutes celles qui viendront élargir leurs vues avec nous, sous l'égide de notre chère Présidente, Mme. Corbett Ashby.

En cette heure où l'horizon est toujours gris, où l'économie troublée et inquiète cherche une nouvelle orientation, c'est un programme de travail constructif que nous espérons des femmes qui, venues de toutes les parties du monde, se réuniront à Istanbul, au point de jonction de deux continents.

Ce nom même n'est-il pas tout un symbole? Parmi les femmes turques qui assisteront au Congrès, les jeunes ont vu toutes les carrières ouvertes devant elles, mais nous, leurs aînées, nous

avons passé les meilleures années de notre vie séparées du monde par des grillages si serrés, des voiles si épaisses, que nous semblions vivre dans une pénombre. Nous marchions dans la vie, inquiètes et incertaines, précaires à la défiance qui nous scablaient bien lointaine.

Nos filles ont grandi libres et fières. Aujourd'hui que nous venons d'obtenir l'égalité complète, je tiens, avant de terminer mon message, à donner un court aperçu de ce que nous avons obtenu en une génération, et cela sans aucune lutte, simplement parce que l'attachement de la femme était inscrit dans le programme de réformes de la République Turque.

Depuis quelques années nous avons déjà des conseillères municipales, des médecins, des chirurgiennes, des avocates, des juges. Aujourd'hui nous avons dix-sept députées.

BAYAN LATIFE BEKIR
Présidente de l'Union des Femmes Turques.
Une courte biographie se trouve sur la page suivante.

Ek 2. Vakit Gazetesi, 12 Nisan 1929.

İş hayatında— —kadın

—12—

Siyasî hak istiyoruz

**Kadın hayatın her türlü safhasında
çalışacak iktidarda olmalıdır**

Lâtife Bekir Hf., Türk kadın birliği reisi. Aynı zamanda muallim olan Lâtife H. birliğin mesaisiné müsbet bir hedef vermek için büyük gayretler sarfeden, birliğin kadınlar için daha müfit, daha hayırlı bir teşekkül olmasına çalışan faal hanımlarımızdandır. Kendilerinin, anket suallerine cevabını birisi şahsî, diğeri de bir kadın birliği reisi olmak dolayısıyla iki noktadan mühim telakki ediyordum. Fakat, anketin gayesine iltifat eden ve kadınlar âleminde uyandırdığı alâkadan bahseden birlik

Kadın birliği reisi Lâtife Bekir Hf.

gamiyarak, yahut çalışmayı yadırgamiyarak çalışmaya alışmalıdır. İçtimai zauretler bunu amirdir.

— Fakat diyorlar ki, işçi kadın eyi bir aile kuramaz, evile Meşgul olmaz?

Ek 3. Le Matin, 21 Nisan 1935, No. 18658.

**FEMINISME
INTERNATIONAL**

**Le congrès de l'Alliance
internationale des femmes**

Mme LATİFE BEKİR,
présidente de l'Union des femmes
turques.

[DE NOTRE ENVOYÉ SPÉCIAL]
ISTANBUL, 16 avril.

Après avoir, sous une pluie
diluvienne, traversé l'Europe
entière, nous sommes arrivés à
Istanbul par un temps radieux :
la Corne d'Or ensoleillée, nous
est apparue vivante, grouillante
de mille voiles. Quel spectacle
merveilleux !

Et tout de suite les déléguées
au congrès au milieu desquelles
j'avais fait le voyage, se sont
mises au travail. Yıldız Kiosk,
l'ancien palais du sultan, est
transformé en ruche laborieuse.

Ek 4. Akşam Gazetesi, 19 Nisan 1935.

Milletlerarası kadınlar birliği kongresinin açılışına aid resimler : Solda vali ve belediye reisi nutkunu söylerken, ortada murahhaslar nutku dinliyorlar, Sağda Kadınlar birliği reisi bayan Latife Bekir nutkunu okurken